

Templomépítés Gyimesfelsőlokon

(1899–1902)

1899. július 22–23-án Gróf Mailáth Gusztáv Károly¹ erdélyi püspök a gyimesi tájon vendégeskedett. A középloki plébániaházban tartózkodó főpapot bátorkodott fölkeresni az egységes „loki” plébánia két Felsőlokon lakó híve: Bodor Péter Andris és Bodor József Andris, akik testvérek voltak és a módosabb csángó gazdák közé tartoztak. Alázattal előadták azt az elgondolásukat, hogy Felsőlok területén, saját költségükön egy templomocskát építenének. Tervük megvalósításához kérték főpásztoruk engedélyét. A nagyméltóságú püspök üdvözölte a két jámbor csángó szokatlan áldozatkészségét. Azzal bocsátotta el a nagy tetre vállalkozó, adakozásra elszánt gazdákat, hogy az engedélyezéshez készítessenek tervrajzot és költségvetést, majd mindkettőt jutassák el Gyulafehérvárra, a püspöki udvarba. Ezt a történetet egy későbbi, 1900. március 1-jén kelt levélből tudjuk, amelynek mellékleteként Benke János gyimesloki plébános megküldte püspökének a felsőloki templom tervrajzát és költségvetését,² ezzel emlékeztetve főpásztorát a templomépítés engedélyezésére vonatkozó kérés előzményeire.

Azt gondolhatnánk, hogy a két csángó fundátor terve azonnal zöld utat kapott az illetékes egyházi hatóságoktól, és a felsőloki patak völgyek csángó népe hamarosan kitörő örömmel vehette birtokába a mindenható Isten új Tatros-völgyi hajlékát. Sajnos, nem így történt. Az építetők törekvését kezdettől fogva gyanakvás, aggodalom és némi gáncsoskodás, ellenzés kísérte. Nem is a templommal mint építészeti alkotással volt a baj, hanem

A gyimesfelsőloki templom építetői: Bodor Péter Andrásé és felesége, Póra Katalin, Bodor József Andrásé és felesége, Bodor Borbála (Ismeretlen felvétele, a szerző helyszíni reprodukciója)

1 A püspök nevét sokan Majláthnak írják, de ő maga minden alkalommal a Mailáth formát használta.

2 Gyulafehérvári Érseki Levéltár, Püspöki Hivatal iratai (GYÉL. PHI.) 1900/1163.

a templom létezése miatt előreláthatólag bekövetkező hitéleti szokásváltozások és egyház-szervezeti átalakulások vetítették előre árnyékukat, mivel anyagi következményeik elkerülhetetlennek látszottak. A templom „működtetésével” kapcsolatos hatalmas viták, ellentétek elvezettek az egységes „loki” plébánia szétszakadásához, az önálló felsőloki egyházszervezet megalakulásához. A viták azonban továbbra sem csillapodtak, mert a „loki” egyházi közösségbe visszatérni vágyók szava hosszú ideig kórus gyanánt hangzott. A felsőloki templom-építés dicséretes jámbor szándéka az emberi butaság, a mérhetetlen önzés tombolása révén, illetve jövedelemféléts szülte gáncoskodás miatt csaknem tíz esztendőre megosztotta Felsőlok népét. A békeesség hajléka kicsinyes érdekek áldozataként, a XX. század első évtizedére a viszálykodás sötét felhőit borította a gyimesi tájra.

A felsőloki templom építéséről, a plébániaház létrehozásáról, az önálló felsőloki egyházszervezet megalakításáról Gyimesfelsőlokon nem állnak a kutató rendelkezésére történeti források, mert 1916 őszén a román betörés idején a felsőloki plébánia minden irata elpusztult. Szerencsére a templom, a plébánia, az új egyházszervezet és a lépten-nyomon fel-felbukkanó viszálykodás ügyében sok levélváltás történt a felsőbb egyházi fórumokkal. Az ügyben született levelek egy része sok keresgéléssel, aprómunkával megtalálható a Gyulafehérvári Érseki Levéltárban, továbbá azokon a plébániákon, amelyek a XX. század elején székhelyei voltak annak a főesperesi kerületnek, amelybe Gyimesközéplek és Gyimesfelsőlók tartozott.

A TEMPLOMÉPÍTETŐ BODOR TESTVÉREK ANYAGI ÁLDOZATÁNAK INDÍTÉKAI

Már állt a felsőloki templom, de megáldása és használatba vétele körül még dúlt a huzavona, amikor 1902. június 15-én a két építető házaspár: Bodor József Andris és felesége Bodor Borbála, valamint Bodor Péter Andris és felesége Póra Katalin közös levelet íratott Mailáth Gusztáv Károly erdélyi püspöknek. A kissé cirádásan fogalmazott levélben az új templom felépítetői önmagukról és áldozatvállalásuk indítékairól is vallottak:

„Ügyszólván napszámossággal és marhatenyésztéssel kezdtük meg életünket az Isten szabad ege alatt és a Mindenható által felékesített, természeti szépségeiben elragadóan magasztos havasi kis birtokunkon... Életünk ilyenén folyásában tanultuk meg a véghetetlen jóságú... Istenünket imádni... főként mert naponként segedelmét éreztük... A mindennapinkon kívül vagyont is adott jó Istenünk, minek a már jobbára eltöltött életünk alkonyán, lelkünk sugallata szerint, csak úgy gondoltuk igazi hasznát venni, ha azt a mai anyagiasság világában lelki vakságra hajló embertársaink vallásos alapjainak céljára fordítjuk. Erre bennünket a családi összhang és életviszonyaink is segítettek, mert gyermekeikből teljesen kifogyván, még erősebbé vált bennünk a hit e világ vigasztalan mulandóságáról, s csakis a síron túli örökkévalóság Krisztus által megtanított igazságairól, boldogságáról. Látván Csíkygyimesfelsőlók községünk igaz római katolikus lakosságának elhagyatottságát, gyámoltalanságát és tehetetlenségét, a már szinte 30 év óta templom hiányában csak fél sikerrel működő iskolánkat... fel tudjuk fogni, hogy régi pásztor életünk helyett jövőre csak a templom és iskola növelhet község- és államfenntartó népet. Felépítettük tehát... új templomunkat... Hasznosnak, szükségesnek tartjuk, hogy római katolikus szent vallásunkhoz tántoríthatatlanul ragaszkodó csángó népünk fogyatkozni kezdő hitéletének támogatására és fenntartására legyen a templom állandó forrás. Itt és így reméljük, önmagunk és csángó népünk, enyhet adó vigaszunkat.”³

3 GYÉL. PHI. 1902/30/2455.

A levél második részében a felsőloki templom szükségességét és egy káplán munkába állításának elodázhatatlan voltát indokolandó, a templomépítő Bodor testvérek igyekeztek községük és „loki egyházmegyénk” „hű képét adni”: „A csíkygyimesloki római katolikus egyházmegye a csíkygyimesbükki, illetve a gyimesi római katolikus egyházmegyéből lett a régi időkben kiszakítva, és két külön önálló politikai községből áll: u. m. Gyimesközéplokból és Gyimesfelsőlókból. Önállóságát mindkettő biztosítani akarja. Középlok úgy azonban, hogy vezér szerepét ne veszítse el, de a terheket ne szaporítsa, vagy ha szaporodnak is, abból neki a kisebb rész jusson. Ezért foly most a gyűlésezés és harcz, hogy Templomunkban az Isten imádása elodáztassék. E két nagy községnek, hol a forgalmi népet is belé számítva majdnem 5000 a lélekszám, s hol a Hidegségen most épülő iskolát is belé számítva három iskola, 6 tanterem... van..., s a... tankötelesek száma eléri az ezret, csak egyedül a középloki kis templom nem adhatja meg a valóban szükséges erkölcsi nevelést. Nem pedig azért, mert földrajzilag is két felé van osztva és nagy kiterjedésben fekszik a két község.

Felsőlok beépített lakott területe 120 □km., írva százszázötven négykilométer. Középloké pedig 150 □km.

Ezekből világos az is, hogy az új templomban Gyimesfelsőlokon a hitoktatás megkezdésére és folytonos gyakorlására égető szükség van. De világos az is, hogy egy pap, bármilyen önfeláldozó legyen is, arra teljesen képtelen. Ha a felsőloki hívek, kik a mostani plébániától 20 kilométernél is távolabb vannak, kora hajnalban indulnak is el, misére alig érnek. De másfelől csak egyik templom befogadásukra, mint azt Kegyes Főpásztorunk látta, nem elegendő. Ha a halandóság a rendesnél nagyobb lesz, temetni sem érhet el egy pap, gyóntatni s a haldoklókat szentségekkel ellátni lehetetlenség.”

AGGÁLYOK

Benke János gyimesloki lelkész, amikor 1900. március 1-jén betérjesztette Mailáth Gusztáv Károly erdélyi püspöknek jóváhagyás céljából a tervezett felsőloki templom tervrajzát és költségvetését, kísérő levelében már megfogalmazta a Bodor testvérek templomépítő törekvésével kapcsolatos aggályait, amelyek az egy évtizedig elhúzódó áldatlan viták kiinduló gondolatainak tekinthetők. Érdeemes tehát szó szerint idéznünk a levél legfontosabb részét:

„... a loki egyházközség roppant terjedelme és a hívek nagy sokasága miatt a lelkészi teendő már most oly nagy mérvű, hogy kivált egyes alkalmakkor alig-alig győzhető meg, s ha az építettni szándékolt templomban később külön szolgálat kívántatnék, ami valószínű is leend a gyimesfelsőloki hívek által, akkor e kettős terhet még egy legerősebb vállú lelkész sem lenne képes egymagára elviselni. Tehát ez esetben egy kiegészítő állás szervezése válnék föltétlen szükségessé. Úgyde e tervvel szemben a lelkészi jövedelem (740 forint lótartási általánnyal együtt) oly szerény, a mely éppenséggel nem áll arányban a jelenlegi teherrel sem, s a mely... egyetlen lelkész megélhetésére is alig elégséges. Ugyanezért, s a később könnyen bekövetkező zavarok kikerülése végett is alázatos véleményem szerint talán már most eleve kikötendő lenne, hogy a templom építése csakis oly feltétel mellett engedélyeztetik, hogy a gyimesfelsőloki híveknek az építendő templomban külön szolgálatot a jelenleg adni szokott lelkészi jövedelemért kívánni vagy nem leend joguk, vagy ha ily külön szolgálatot kívánnának, úgy azt külön – később megállapítandó – díjért fogja az egyházi személyzet teljesíteni. Mert már most hangzik többek részéről az ige, hogy ha tervezett templomuk elkészülhet, akkor abban külön szolgálatot fognak kérni, mi ha valósul, azon dilemma elé fog könnyen állíttatni az egyházi személyzet: ha el nem fogadja – a mint nem is lehet – e külön ténykedést a mostani

dotatioért, a melyet Felsőlok jelenleg ad, akkor ez a jövedelem is a nép által megtagadtatik, vagy legalább is kinosan leend fölvehető; ha pedig elfogadja, akkor az egyházi személyzet jeleni állása leend csaknem semmivé téve, a mennyiben a most is alig bírható egyes szolgálat helyett ugyan azon csekély dotatioért oly kettős teher viselése követeltetnék, a melyet kisegítő személyzet nélkül hordozni képtelen lenne bárki.⁴

A püspök a Gyimesfelsőlokon építendő templom tervét a kor szokása szerint elküldte Kolozsvárra véleményezés céljából „az erdélyi római katolikus státus igazgatótanácsának”. Az 1900. március 13-án kelt válaszlevél szerint a templom tervrajza elfogadható, a kivitelezés alapjává válhat. Néhány ponton azonban ajánlatos módosítani. A „katolikus státus igazgatótanácsa” – nem lévén érintve anyagilag és munkaszervezetileg a dologban – nem fukarkodott az építetők dicséretével:

„Midőn az összes iratokat szerencsénk van Méltóságodhoz... tiszteletteljesen visszazár-masztatni, kifejezést adunk annak, hogy részünkről örvendetesen veszünk tudomást a val-lásos áldozatkészségnek ezen nemes megnyilatkozásáról az egyszerű emberekben és azt a státusgyűlésnek is be fogjuk jelenteni.”⁵

A püspök valószínűleg alaposan meghánya-vetette a dolgot udvari tanácsadóival. 1900. március 19-én a felsőloki templom ügyében addig keletkezett dokumentumok mellékelésé-vel levelet írt Murányi Kálmán csíkrákosi plébánosnak, a gyimesi helységeket is magában foglaló főesperesi kerület akkori főesperesének, amelyben felszólította, hogy „ránduljon ki” a leendő templom helyszínére. Az építetőkötől vagy a felsőloki hívektől „vegyen elfogadható jegyzőkönyvi biztosítékokat” az engedélyezés „feltételeire nézve”. A négy feltételt, amelyek-ben a középloki plébános emberileg érthető aggodalmai burjánoztak tovább, a levél elején fogalmazta meg:

„Mielőtt a kápolna felépítését engedélyezhetném, az egyházi törvények értelmében előírt következő feltételek biztosításáról kell gondoskodni és pedig: 1. A hely, hová a kápolnát épí-teni szándékoznak elég tágas-e; alkalmas-e, és az egyház tulajdonát képezi-e? 2. A kápolna felépítése után ki gondoskodik annak állandó fenntartásáról, illetve a fenntartásra megfelelő alapítványi összeg letételéről? 3. Az építendő kápolnában kívánnak-e az érdekeltek isteni tiszteleteket tartani, mikor és ki fogja hordozni az előre megállapítandó isteni tiszteletek költségeit? 4. A kápolna kellő belső felszereléséről ki és miképpen gondoskodik?”⁶

Jellegetesen arisztokratikus, cancellista, hivatalnok kérdések ezek. Egyébként logiku-sak. Fényévnvi távolságra állnak az alapítók lelkes álmaitól. Egy olyan világot tükröznek, amelyben az egyház megszokhatta, hogy az új templomokat gazdag főurak és több száz éves komunitások alapítják. Távoli világnak tűnt még akkor a XX. század átpolitizált valósága, amelyben havasi templomok tucatja született Erdély hegyi tanyákkal meghintett tájain, népi összefogással, népi akarattól, dacolva tilalmakkal és a hivatali útvesztők ne-hézségeivel.⁷

Murányi Kálmán főesperes a püspöki utasításnak megfelelően április második felé-ben kiszállt Csikgyimeslokra, de rövid ott-tartózkodás után dolgavégezetlenül tért haza. Megmutatták neki Felsőlokon az építendő templom számára kijelölt helyet, amit fölöttébb szűknek talált. Ráadásul kénytelen volt megállapítani, hogy a leendő templomkert két

4 GYÉL. PHI. 1900/1163. (Előbb: 1900/932.)

5 GYÉL. PHI. 1900/1163. (Előbb: 1900/932.)

6 GYÉL. PHI. 1900/1163.

7 GYÉL. PHI. 1900/1163. A legjobb példák: Varság, Pálpataka, Fenyőkút, Szencsed, Egerszék, Csinód, Orotva és a gyimesi völgyek kápolnáinak sokasága.

kocsmá között kerül el. Felszólította az érdekelteket, hogy keressenek alkalmasabb helyet az új templomnak.

A felsőlokiak valószínűleg keresgéltek, az idő pedig múlt. Közeledett a nyár vége, amikor a főesperes újra Gyimeslokra utazott. Tárgyalt az építető Bodor testvérekkel, az egyháztanács tagjaival és a felsőlóki nép képviselőivel. Az érdekeltek, elsősorban a gyimesloki egyháztanács tagjainak részvételével 1900. augusztus 30-án Gyimesközéplekon ülést tartottak, amelyen jegyzőkönyvet vettek föl. Az egyháztanácsi ülésnek az volt a feladata, hogy választ adjon a püspök március 19-én feltett, engedélyezési feltétel gyanánt megfogalmazott négy kérdésére.

Az elnöklő főesperes az összejövetel elején elismeréssel szólt a Bodor testvérek vallásos buzgóságáról és csaknem példátlan áldozatkészségéről. A jelenlévő Bodor testvérek újra kinyilatkoztatták, hogy a kápolnát, amely előreláthatólag 16 616 koronába kerül, saját költségükön felépítik. A templom számára kiszemelt új telekről, az első kérdés tárgyáról, már a gyűlés előtt megállapították, hogy elég tágas. Ezt a tényt rögzítették a jegyzőkönyvben, miként Tankó János és neje, Tankó Teréz nyilatkozatát is, amellyel a tulajdonukban lévő félholdnyi területet ingyen felajánlották a templom céljaira, tudomásul véve, hogy a terület telekkönyvileg is átkerül az egyház tulajdonába. A templomtelek adományozói, lévén írástudatlanok, a jegyzőkönyv végén a nevük elé tett kereszttel erősítették meg vállalásukat. A második pontra adott válaszként a kápolna fenntartásának alapjára felajánlások történtek.

A harmadik kérdésre adandó válaszként a felsőlókiak kinyilvánították azt az óhajukat, hogy a felépítendő kápolnában minden harmadik vasárnap és a sátoros ünnepek harmadik napjain kívánnak „*isteni tiszteletet tartatni*”, ami körülbelül évi húsz papi szolgálatot jelentene. A középleki egyháztanácsosok a felsőlókiak elképzelését fölöttébb elleneztek. Megállapodtak azonban abban, hogy a kérdés eldöntését főpásztoruk bölcs belátására bízzák. Ugyancsak a püspöktől várták annak meghatározását, hogy a felsőlóki hívek mekkora külön járandóságot fizessenek a Középlekről Felsőlokra kijáró egyházi személyeknek az évente húsz alkalommal végzett külön szolgáltatásért. A negyedik kérdésre a templomépitő Bodor testvérek kijelentették, hogy a templom berendezéséről saját költségükön maguk gondoskodnak.

A négy válasz birtokában az elnök a gyűlést bezárta. A püspök számára szükséges jegyzőkönyvet minden nyilatkozattevő és -hitelesítő személy aláírta.⁸ A püspöki kérdésekre felelő egyháztanácsi ülés másnapján, 1900. augusztus 31-én Benke János gyimesloki lelkész sebtében levelet írt a püspöknek, amelyben megpróbálta befolyásolni az egyházfőt, hogy az miként határozza meg a felsőlókiak külön fizetnivalóját a Felsőlokon végezendő egyházi „külön szolgáltatásért”:

„E díj kiszabására vonatkozólag bátorodom legmélyebb alázattal méltóságod magas bölcsességét igénybevenni annyiban, hogy e díjat – ha méltóságod főpásztori kegyességével találkozzand, illetve megegyezend – méltóztassék legalább is 150 forintban = 300 koronában, és pedig 100 forintot a lelkész, s 50 forintot a kántor részére megállapítani, következő indokaim alapján: 1. mert a miként most a díj megállapítottatik, talán örök időkre úgy fog maradni. 2. mert nem csak az isteni szolgálat, hanem vagyongazdálkodás s e célból külön egyháztanács-gyűlésbe való járás s más egyéb terhek is fognak a lelkész vállára nehezenedni, a mi nem kis áldozattal fog járni. 3. a jeleni 740 forint lelkészi jövedelem és csekély kántori dotatio, amely e népes és terhes posztión éppen nem kielégítő, a nép vonakodása miatt másképp nem, csak így emelhető. 4. pedig... oly népes e hitközség, hogy egyes gazda jelenleg alig fizet papnak és kán-

8 GYÉL. PHI. 1900/3446.

tornak s egyéb egyházközségi dolgok fedezésére 1 forint 50 krajcárt, a mi más hitközségek népének képzetésével szemben szinte nevetséges csekélység, miért is ha 350–360 gazda után az egyes 1 forint 50 krajcár fizetséghez még 150 forint hozzávonatik, még akkor sem mondható a hívek megterheltségének.”⁹

A középloki lelkész levelét a hazatérő főesperes elvitte magával Csíkrákosra, és az augusztus 29-én felvett jegyzőkönyvvel együtt 1900. szeptember 3-án továbbította Gyulafehérvárra. Kísérőlevelében a főesperes kérte püspökét, hogy „méltassa magas és kegyelmes figyelmére” a gyimesloki pap kérését a felsőloki pótfigetnivaló mértékét illetően.

A püspök föltűnően gyorsan, már 1900. szeptember 6-án válaszolt a főesperesi fölterjesztésre. Gyakorlatilag engedélyezte az építkezést a következő feltételekkel:

„1. a hívek a kápolna fenntartására felajánlott 600 korona tőkét az egyház pénztárába a jövő tavaszig fizessék be. 2. a hívek által kért minden harmadik vasárnapon és a sátoros ünnepek harmadik napjain az isteni tiszteletek tartását az építendő kápolnában már most engedélyezem, ha a hívek az isteni tiszteletekkel felmerülő költségekre a lelkésznek évi ket-tőszáz korona és a kántornak évi egyszáz korona fizetésére magukat jegyzőkönyvileg már most, az építés megkezdése előtt kötelezik, s annak állandó hordozására kellő és elegendő biztosítékot nyújtanak.”¹⁰

A TEMPLOM ÉPÍTÉSE, FELSZERELÉSE ÉS MEGÁLDÁSA KÖRÜLI BONYODALMAK

Az 1900. szeptember 6-án kelt kedvező püspöki döntés hatására valószínűleg elcsendesedtek Benke János gyimesloki plébános aggodalmai a Felsőlokon építendő templommal kapcsolatban. A nép körében is alábbhagytak a leendő templom működtetésének anyagi nehézségeit előrevetítő hangulatkeltő megnyilatkozások. A következő másfél-két esztendőben a tetteké volt a főszerep. Az építető testvérek rendszeresen szorgalmazták az építést. A gyimesloki plébános a korábbi gyanakvásait mellőzve szorgalmasan és lelkesen adminisztrálta az adminisztrálnivalókat. Az építkezéssel összefüggő fejleményekről többször levélben tájékoztatta Mailáth Gusztáv Károly erdélyi püspököt. A Gyulafehérvári Érseki Levéltárban fellelhető leveleiből képet alkothatunk a templomépítés fontosabb állomásairól, az építés szervezésének buktatóiról. 1900 őszén az építkezés világi engedélyeztetése után egy „kebli bizottság” alakult azzal a céllal, hogy a templom építésére vonatkozó elő-készületeket megtegye, majd felügyeljen az építkezésre. Benke János plébános lett a bizottság elnöke, Szabó János körjegyző pedig a bizottsági jegyző teendőit látta el. A bizottság elnöke és jegyzője hírlapokban közzétett hirdetések révén 1901. január 3-ra tűzte ki az építendő felsőloki templom „árlejtését”, mai kifejezéssel szólva: versenytárgyalását. A hirdetések szövege szerint kikötötték, hogy csak „építészeti oklevéllel” rendelkező „hazai építőmesterek” pályázhatnak a munka elnyerésére. Az árlejtésen két mester jelent meg: a csíkpálfalvi Gál József és a csíkszépvízi Szász István. A templomépítésre felügyelő „kebli bizottság” tagjai ismerték a két építőmestert, ezért nem jutott eszükbe, hogy kérjék tőlük oklevelüket. A templomépítés jogát és üzleti lehetőségét Gál József kapta meg, mivel kevesebbet kért, mint vetélytársa. A bizottság azonnal szerződést is kötött vele, amely szerződés azonban csak püspöki aláírással válhatott volna hatályossá. Erre azonban egy váratlan fordulat miatt nem kerülhetett sor.

9 GYÉL. PHI. 1900/3446.

10 GYÉL. PHI. 1900/3446.

Néhány nappal az „árlejtés” után a vesztes Szász István bejelentette a bizottságnak, hogy a nyertes Gál József vállalkozó nem képesített építőmester, nincs oklevele, ezért nem jogosult az építkezés elvégzésére. Fenyegetőzött, hogy megfellebbezi a bizottság döntését, majd ígéretét be is váltotta. A bizottság felszólította Gál Józsefet, hogy mutassa be építőmesteri oklevelét. A csapdába került vállalkozó csak egy iparendélyt tudott bemutatni, ami kisebb építkezések elvégzésére jogosította. A bizottság természetesen nem tudta eldönteni, hogy a felsőloki templom kisebb vagy nagyobb építkezésnek számít-e. Ezért két bizottsági tagot elküldtek Csíkszeredába, a vármegyei építészeti hivatalba, hogy ott Pap Domokos főmérnöktől kérjenek tanácsot. A főmérnök nem találta elégségesnek Gál József képesítését az új templom felépítésére. Egy szerződésmintát is adott a küldötteknek, hogy annak alapján szerződjenek a kiválasztandó új vállalkozóval. E szerződés minta tanulmányozása során a bizottság tagjai rájöttek, hogy a Gál Józseffel kötött szerződés azért is eleve érvénytelen, mert azt nem az építető testvérpár kötötte a vállalkozóval, hanem a bizottság elnöke és jegyzője, holott ők anyagi háttér nélkül anyagi felelősséget nem vállalhattak. A gyimesloki plébános kérte püspökét, hogy a „kebli bizottság”-ot oszlassa föl, mivel a kudarc után már az építetők fognak vállalkozót keresni és a kiválasztott vállalkozóval maguk fognak szerződni.¹¹

1901. február 25-én a két építető hirdetésének eredményeként újabb „árlejtés”-re került sor. A három vállalkozó közül Antal Domokos csíkszépvízi földbirtokos, egyben tégl- és cserépgyáros ajánlotta szolgálatait a legkedvezőbb, 14 300 koronás áron. Az építetők őt választották, és azonnal meg is kötötték vele a szerződést.¹²

Március 5-én a gyimesloki plébános jóváhagyás céljából megküldte a szerződést a püspöknek, aki véleményezésre eljuttatta azt Kolozsvárra, az erdélyi római katolikus státus igazgatótanácsához. Az igazgatótanács szakértői azt ajánlották, hogy az építési költség 10%-át kitevő óvadék, amelyet a vállalkozó előre átad az építetőnek, az építkezés befejezése után két évig tartassék vissza. Visszaadását egy utóvizsgálat eredményétől tegyék függővé. A püspök megfogadta a tanácsot, és Benke János plébánoson keresztül április 17-én utasította az építetőket a szerződés kiegészítésére.¹³

Már folyt az építkezés, amikor 1901. május 29-én Gyimesközéplokon kiegészítették a szerződést, amelyet Benke János plébános június 11-én elküldött Gyulafehérvárra. A püspök június 15-én hagyta jóvá. 1901 júniusától valószínűleg nagy tempóban folyt az építkezés, mivel 1901. október 30-án Benke János gyimesloki plébános már azt jelentette Gyulafehérvárra, hogy a felsőloki templom „immár teljesen készen áll, csak a mérnöki felülvizsgálatra, illetve átvétel-átadásra várakoznak úgy a vállalkozó, mint az építető testvérek”.¹⁴ A műszaki átadás-átvétel azonban a beköszöntött rossz idő miatt az érdekeltek közös megállapodása folytán 1902 tavaszára halasztódott. A második meszelést nem lett volna értelme 1901 novemberében, a zimankós időben elvégezni. Megvárták a tavaszt és 1902 áprilisának elején meszelték be másodszor az új épületet.

1902. április 17-én Benke János gyimesloki plébános örömmel jelentette főpásztorának, hogy az új templom már föl van szerelve oltárral, orgonával, szószékkal, luszterrel (csillárral), kehellyel, misekönyvvel és két haranggal.¹⁵ A XX. század elején több népes és módos

11 GYÉL. PHI. 1901/607.

12 GYÉL. PHI. 1901/1044.

13 GYÉL. PHI. 1901/1498.

14 GYÉL. PHI. 1901/4204.

15 GYÉL. PHI. 1902/1707.

erdélyi helységben új templom épült, például: Zetelakán, Oroszhegyben, Korondon stb. Ez jó alkalom volt arra, hogy a lebontott régi templomok berendezési tárgyából juttassanak a szegényebb helységek ekkortájt épülő új kis templomainak.¹⁶ Mivel a gyimesfelsőlóki templomot két magánszemély építtette és rendeztette be a saját költségén, nem maradt nyoma annak, hogy a templom berendezését, felszerelési és kegytárgyait kitől, hol és mennyiért vásárolták. Az egész templomot deszkával padolták, cseréppel fedték. Falait téglából rakták. Lapos mennyezetét stukatúrosan képezték ki. A bejárat fölött emelkedő tornyát bádoggal fődtek. Az orgona a kóruson állt.

A gyimesfelsőlóki templom
(Bárth János felvétele)

sétált az erdőben. Élvezte a jó havasi levegőt. Május 3-án du. 1 órakor indult visszafelé. Megtekintette a bükki iskolát, majd továbbment Felsőlokra, ahol a tervezett programhoz képest váratlan fordulat történt. Erről érdemes idéznünk a korabeli tudósítót, a gyimesbükki *Historia Domus* naplószerű feljegyzéseinek megfogalmazóját:

„... Útnak indultunk ő méltósága kíséretében Gyimes Felsőlok felé, hol az újonnan épült kápolnát szerencsétlente kegyes főpásztorunk látogatásával és imádságokat végzett. Ez alka-

Bár 1900. augusztus 30-án a gyimesloki egyháztanács fentebb már bemutatott ülésén a Bodor testvérek kijelentették, hogy saját költségükön berendezik a templomot, bizonyos berendezési és liturgikus tárgyak megvétele a felsőlóki nép körében végzett pénzgyűjtés révén történt meg. Erre utal a gyimesloki plébános egy későbbi, 1902. június 26-án papírra vetett, kissé ingerült szövegkörnyezetű kijelentése: „... minden egyházi szerek, mint kehely, misekönyv, kereszt, lobogók, zászlók, luszter, harangok stb. beszerzését az új templom részére én eszközöltem, minden vonakodás nélkül a néptől összegyűjtött fillérekből, sokszor felhíva a szószékről adakozásra a népet...”¹⁷

Benke János 1902. április 17-én levélben kérte főpásztorát, hogy szentelje föl az elkészült felsőlóki templomot. Mailáth Gusztáv Károly püspök különösebb gond nélkül megígérhette, hogy személyesen végzi el a fölszentelést, mivel május elejére tervezett bérmakörútja érintette Gyimest is. 1902. április 22-én Gyulafehérváron kelt levelében megnyugtatta Benke János gyimesloki plébánost, hogy közelgő béрмаútja során az elkészült felsőlóki kápolnát „benedikálni” fogja. Ennek érdekében elküldte Felsőlokra a szükséges portatilit, vagyis a szent ereklyével ellátott, oltárépítménybe helyezendő kis oltárkövet.¹⁸

Mailáth Gusztáv Károly erdélyi püspök 1902. május 1-jén a bérmakörút tervének megfelelően valóban Gyimesbe utazott. Május 3-án ebédig a gyimesi, vagyis a kontumáci templom környékén tartózkodott. Sokat

16 Vö.: Bárth János: Varság, a székely tanyaközség. Kecskemét, 2001. 137.

17 GYÉL. PHI. 1902/5049.

18 GYÉL. PHI. 1902/1707.

*lommel sem nem benedicaltatott, sem nem consecraltatott az új templom. E szent ténykedés későbbi időre halasztatott. A templom látogatása végeztével ő méltósága elbúcsúszván papjától és híveitől, Csikszentmihályra hajtatott.*¹⁹

Valószínűleg örök rejtély marad, hogy az április 22-én kelt levelében tett ígéretével ellentétben Mailáth Gusztáv Károly püspök május 3-án miért nem végezte el a meglátogatott új felsőloki templom benedikálását. Talán nem érezte jól magát? Talán a templom működtetésével kapcsolatos újra felélénkült viták befolyásolták különös döntését? Talán így próbálta serkenteni a felsőloki misézésről ábrándozó felsőlokiakat az egyházi szolgálatért hozandó anyagi áldozatra? Talán így akarta késleltetni, hogy a felsőloki egyházi szolgálat megfizetésétől ódzkodó felsőlokiak hamarosan birtokba vehessék templomukat?

Az új felsőloki templom 1902 nyarán és kora őszén felszentelés és megáldás nélkül állt a helyén. Fölszentelés és megáldás hiányában misézni nem lehetett benne. Egy röpke utalásból tudjuk, hogy 1902. október 19-én egy vitákkal terhes gyűlésen a felsőloki nép bizonyos képviselői kérték a kápolna megáldását. Az elnöklő Murányi Kálmán csíkrákosi plébános, főesperes válaszában kijelentette:

„... a kápolnának megáldását szíves készséggel teljesítem annál is inkább, mivel ezt nekem... a Méltóságos Püspök Úr... szóbelileg meg is hagyta, elébb azonban el kell oszlatni azon differentiát, mely a lelkész ezen külön szolgálatának díjazására nézve a lelkész és a felsőloki hívek között most is fenn áll.”

November 22-én a főesperesi kerület vezetője a témával kapcsolatban azt tanácsolta főpásztorának, hogy a megáldásra vonatkozó kérelmet addig nem szükséges teljesíteni, amíg a Felsőlokon végzendő külön egyházi szolgálatás díjában a felsőloki hívekkel nem sikerül megegyezni. Szó szerint így fogalmazott a több tűz között vergődő főesperes:

„Mivel e nélkül a kápolna megáldása felesleges lenne, vagy esetleg a lelkész és a hívek között nem kívánatos torzsalkodást szülne.”

Két nappal később, 1902. november 24-én Mailáth Gusztáv Károly erdélyi püspök a régóta húzódó ügy meglepő fordulataként utasította Benke János gyimesloki lelkészt, hogy a felsőloki hívek kedvezőtlen ajánlatának megfelelően, ideiglenesen, a kápláni állás megszerzéséig

*„... folyó évi advent első vasárnapjától számítva, minden harmadik vasárnap és a sátoros ünnepek harmadik napján a felsőloki hívek által esetenként adandó fuvar és két korona ellenében a felsőloki kápolnában olvasott szentmisét tartson.”*²⁰

Bár iratok nem tanúskodnak róla, feltételezhetjük, hogy Benke János gyimesloki lelkész engedelmességet püspöke nagy megterheléssel járó, kevés anyagi hasznot hozó utasításának, és 1902 decemberének első vasárnapján, a templompatrónus Szent András apostol napjához közeli időpontban megtartotta az új felsőloki templomban az első szentmisét. Mivel az egyház törvényei szerint akkortájt külön engedély nélkül szentmisét csak felavatott, tehát felszentelt (consecrált) vagy megáldott (benedicált) épületben lehetett tartani, kikövetkeztethető, hogy 1902 decemberének első vasárnapján az első mise előtt az új templom esperesi megáldása is bizonyára megtörtént.²¹

Bárth János

19 Gyimesbükki plébánia irattára. Historia Domus. 62.

20 GYÉL. PHI. 1902/5049.

21 A témáról bővebben, illetve a templomépítés utáni egyházi önállósodás állomásairól, vitáiról: *Bárth János: Gyimesfelsőloki emléklapok. Kecskemét, 2003.*